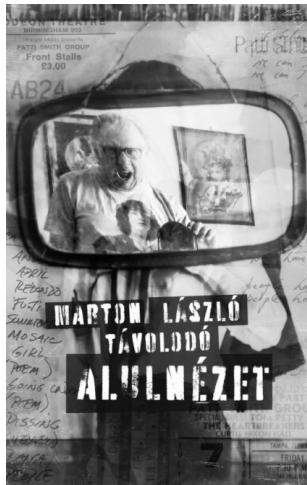

LENKES LÁSZLÓ

Kalandra le!

MARTON LÁSZLÓ TÁVOLODÓ: ALULNÉZET

Rézsong Kiadó
Budapest, 2019
118 oldal, 2900 Ft

”

A kilencvenes évek második felében találkoztam először Marton László Távolodó nevével, amikor az akkor épp Pepsi Sziget néven szerveződő események állandó résztvevőjeként lubickoltunk felszabadult, vad tinédzserekként a mindenféle popkulturális nívumokban, amelyek özönlöttek be gyorsan-frissen Nyugatról a nemrég „felszabadult” magyar kulturális közegbe. Bújtuk a zenei tartalmak szöveges mellékleteit, hogy bekebelezzük a legfrissebb információkat. Pontosan nem tudom felidézni, de ha emlékezetem nem csal, a Sziget műsorfüzetekben, a Magyar Narancsban és a Wanted hasábjain találkozhattam Marton László íásaival először. Miként remek újságíró- és író társa, Vágvölgyi B. András megjegyzi, Marton László a kezdetektől elengedhetetlen része volt a Magyar Narancs szerkesztőségének. A lap indulásakor őt választották a zenei rovat élére, amikor még fontosak voltak az országban az olyan szempontok, mint a szakértelem, a kompetencia, a nyitottság és a demokrácia, mondja Vágvölgyi. Azóta állítólag csak Marton László neve látható még a lap impresszumában, miközben minden létező megváltozott, amit a fentiekben felsoroltam – többnyire rosszra. A Sziget, az ország és politikai légköre, a kultúrpolitika, a sajtó és ezzel együtt nyilván a korszakot meghatározó zenei élet is. Visszapillantva a mából úgy tűnik, mintha a kilencvenes évek politikailag egy apró interregnum lett volna csupán, egy magyar kulturális és politikai kaland, egy felszabadult szigetcske az illiberális óceán elvadult vizein. A legtöbb dolog, ami akkor reménykeltő volt, ami értéként számított, most újra leértékelődött. Más értékek mentén szerveződik az élet Magyarországon, és az ezzel szembe menő értékeket képviselő emberek valahol ettől távol, valahol „lent” élnek kalandos életüket. Ezeknek a lenti, művészeti regisztereknek egyik régi képviselője Marton László is.

A kicsit több, mint százötiz oldalnyi kiadvány legnagyobb erénye az író szakértelmének, a témákban jártasságának és egyben érthető, világos és szórakoztató, barátságos írói stílu-

sának ötvözetéből megszülető egyveleg. A kötet rövid szövegei szóragoztatva informálnak, információk tömkelegét nyújtják az erre már eleve nyitott olvasó/zenehallgatónak. Többnyire helytelenül afféle rock literatúrának szokták nevezni ezt a fajta irodalmat, ami azért ennél sokkal többet nyújt. Annak ellenére, hogy szerzőnk művészi világára nagy hatást gyakorolt az a hetvenes évekbeli félig-meddig hivatalos, kulturális közeg, amelyben a korabeli forradalmár művészek formailag a rock, majd a punk poétikájának eszköztárát használva valósították meg művészileg magukat, ez a „rock” meghatározás eleve kizár egyéb olyan elemeket, amelyek szerzőnk művészi világának szerves részei, mint például a népzene és a jazz vagy éppen a világzene, amely műfaj egyik magyarországi szakértőjét ismerhetjük Marton László személyében. Ám mindennek diszkófényében szerzőnk egyik legfontosabb zenész költőnője az a Patti Smith, akivel elsőként találkozhatunk a könyv kézbevételekor. Amellett, hogy Patti Smith ljubljanoi koncertjéről olvashatunk egy röpke és élvezetes beszámolót a könyv egyik fejezetében, a művésznő és Marton László viszonyát a kötetünk hátsó oldalán olvasható szöveg és a kötet borítóját díszítő fotó is erősíti. A borító kollázsának alapja egy elsötétített Patti Smith-plakát, amelyen egy tükör lóg, melyből szerzőnk ordít őrült dühvel, egy fehér Patti Smith-pólóban. Kitűnő kollázs, világos üzenet.

A borító kollázstechnikája, a válogatás, amellett, hogy a punk formanyelvének elemi részét képezi, a könyv szerkezeti szempontja is egyben. A négy fejezetre bontott szövegtömbben megannyi műfajilag heterogén szöveggel találkozhatunk: a rövid, zenés, esszészerű írásokat interjúk váltják, a koncertbeszámolókat könyvrecenziók követik, a diszkográfiák és érzelmi vallomások zenés facebook-posztokkal pogóznak. És mindez tartalmilag is ugyanennyire színes. Alapvetően minden olyan zenének a szakértője Marton László, amely körülbelül a hatvanas évektől máig valamilyen formában forradalmi, kritikus és többnyire a népből jön és a néphez szól. Alulról szerveződik, nem elitista vagy mainstream. Ezek műfaji szempontból a blues, a jazz, a rock, a funk és a punk, illetve ezek derivátumai, majd kontextustól függően a népzene, a folk és a világzene. Marton László egy olyan speciális értelemben vett két lábbon járó underground enciklopédia, aki a legtöbb címszó létrejöttékor maga is jelen volt a történetben. Maradjunk csak a magyar színtérenél a példák okáért: ugyanúgy említésre kerül Cseh Tamás és a Trabandt, a Kolinda és a CPg vagy Bródy János és az ETA, de ennél fontosabb az, hogy a szerző maga is koronatanúja minden egyes korszaknak, amelyekben ezek a nevek megjelennek.

A címben szereplő béka-perspektíva szimbolikájának kulturális kódoltsága mellett a politikai vetülete sem marasztalható el. A fent említett Magyar Narancsot megelőzően Marton László egyebek mellett a vajdasági Képes Ifjúság hasábjain közölte írásait a nyolcvanas években, amely lapnak szerkesztés- és egyéb politikája hasonlóan nyitottságáról és progresszivitásáról volt ismert. Az anekdota szerint azért kereste fel Marton Újvidéken Fenyvesi Ottót, a Képes Ifjúság akkori zenei szerkesztőjét, mert visszautasították Budapesten egy szövegét, amelyet Iggy Popról írt, azzal az indokkal, hogy túl sok szó esett benne a kábítószerrekről. Azóta nyilván a legtöbb dolog megváltozott. Egyrészt nincs már az a légkör sem, amiben a Marton László világához közeli rétegzenei műfajok szolgáltatnak zenét a nyolcvanas, kilencvenes években. Példának okáért a minap épp arról folyt egy fontos vita az internetes sajtó hasábjain, hogy a kilencvenes évek egyik legmeghatározóbb magyar popzenekarának frontembere, amely csapatnak egyébként Márton László remek könyvet is szentelt, miért vállalt fellépést jelenlegi zenekarával 2019-ben, a 30. tuszányosi rendezvényen. De nemcsak a könyv szelle-

miségéhez közeli zenekarok és zenék változtak az évek során, hanem maguk a műfajok is; vagy módosultak vagy eltűntek örökre a süllyesztőben, a dolgok természetes rendje szerint. Erre a punk lehet talán a legkézzelfoghatóbb példa. Marton László szövegei közvetetten utalnak az outsider, a forradalmár művész, a társadalmi pária jelenség körülbelül két évszázadnyi történetének fontosabb szereplőire. Egy teljes kép rajzolódik ki e jelenség hálózatról, a modern költészet hajnalán jelentkező XIX. századi francia szimbolista költőktől kezdve (lásd: Rimbaud Patti Smith egyik kedvenc költője, Paul Verlaine-ről elnevezett Tom Verlaine, a Television New York-i zenekar gitárosa, stb), a XX. századi beat költészetén át (Ginsberg és Bukowski folyamatos visszajáró vendégek), egészen a hetvenes években át, a punk amerikai születésétől a londoni robbanásáig, s a jelenlegi magyar vonatkozásokig, a Trottel kiadó punkkiadványainak bakeliten való újramegjelentetéséig, stb. Ám mindezzel együtt tudatában van e kulturális jelenség alkonyának is, vagy más formákban való továbbélésének még inkább. „Kéne egy új trip tré már a punk/felkínálok hetven kilót nagyon unom magam” – írja Marton László a néhány éve megjelent *Az utolsó funky* verseskötetében szereplő (*punk*) című versében. De hasonló gondolattal zárja a kötet első szövegét is: „Bár lehet, hogy már túl vagyunk ezen. Számomra most az a legizgalmasabb a punkban, ami nem úgy néz ki, nem is úgy szól, és mégis.” Tudatában van tehát a műfajok metamorfózisának, amely alól a punk sorsára jutó világzene sem kivétel újabban. Évtizedekig szervezte a világzenei színpad színes műsoraikat, ám a sokéves tradíció valami oknál fogva 2019-ben megszűnni látszik.

Mindezek folytán egy logikus művészi eszköz kristályosodik ki, ami Marton László sajátossága: a visszaemlékezés. A szerző a jelenből eltávolodóként hozza vissza mindazokat a popkulturális vonatkozású emlékeket, amiket fontosnak tart. A kötet legtöbb szövege egy-egy múltbéli, többnyire underground zenei történet a jelenbe leképezve. A nemrég megjelent *Bakelitszomj* bónuszaként szerepelő utolsó, negyedik fejezeten és egy-két interjún, recenzión kívül a kötet minden szövege már előzőleg más lapokban, folyóiratokban, internetes oldalon (Dunszt.sk, Magyar Narancs, Vár Ucca műhely stb.) megjelent cikk, ami egy-egy ún. múltbéli, rocktörténeti szilánk a huszadik század széttöredezett tükréből: az első fejezet a *Mindig hetvenhét* címet viselő négy rövid szöveget tartalmazó részlet, amelynek mind a négy szövege különböző zenei stílusokban utazik, különböző égtájakon, országokban, Amerikától Magyarorszáig, a Kalákától, a diszkón át a legendás New York-i punk születéséig, a közös nevezőt pedig a múlt század hetvenes évei képezik. A második fejezet és a könyv címeként szolgáló *Alulnézet* alcímében is múltidéző utalásra lelünk. Az *Egy eltűnt ország nyomában* alcímű fejezet az ún. keleti blokk rockzenei különlegességeiből merít. Hiánypótló, részletes és élvezetes újságcikkek ezek a csehszlovák, a román, a lengyel, a bolgár és a volt jugoszláv rock hőstörténetének egy-egy fontosabb jelenségéről, csapatairól. És az ezt követő, harmadik, *Távololi most* című fejezet szintén a múltból építkezik. Amióta bizonyos szakirodalmak szerint a rock lett az új jazz, és átalakultak azok a kifejezésmódok, eszközök, technikák, amelyek a rock történetében meghatároztak egy-egy korszakot, Marton László legtöbb rövid szövege is egy-egy olyan visszapillantás a múltba, amelyben rockzenei kiadványokon keresztül kapunk képet az adott múlt egy-egy elfeledett szeletéről.

Minden szóban forgó popzenei korszaknak megvan a saját médiuma is. Távolodó sajátosságos madeleine süteménye nem más, mint a bakelit. Erről tanúskodik a könyv utolsó fejezete és a szerző legutóbbi *Bakelitszomj* című kötete is, de az *Alulnézetben* megjelenő színes bakelitkarnevál úgyszintén. Színesnél színesebb lemezek sorjáznak a múltból, egy beavatott un-

derground zenei újságíró tollából a bakelikedvelő kisebbségnek. Tartalmilag minden egyes szöveg izgalmas lehet. Mindenki találhat magának mindkét változatból: azokról is olvashat, akiket már eleve kedvel, és azért érdekli, vagy akikről még sosem hallott, és felcsigázta érdeklődését, ezért tartja őket fontosnak, a további felkutatás okán. Nekem személy szerint olyan nevekre csillant fel a szemem olvasás közben, mint Robert Quine, a Rip, Rig and Panic, a Plastic People of the Universe, a Disciplina Kičme, a Trottel, a Miles Davis vagy a Trabandt. Mindegyik személyes kedvencem, mint ahogyan minden egyes underground arcnak megvan a saját, fiktív listája, amelyhez egy-egy jó vagy éppen kevésbé kellemes anekdota, történet vagy kaland fűződik, és személyiségének elemi részét alkotja.

Ritka jelenség rétegzenei tartalmakról minőségi szinten írni. De még ritkább ezekről magyarul érdemleges könyvet megjelentetni. Marton László Távolodó ezt négy évtizede minőségi szinten űzi! Az alulnézet nyilván nem lesz a magyar, kortárs irodalmi toplisták szereplője, de messze nem is ez a célja. Az underground kalandot viszi tovább és szolgálja, és azt kíváló módon teszi. Tehát: könyvet beszerezni, és további kalandra le!

